

"Warto wiedzieć"

DYSLALIA

Jeśli mamy do czynienia z wadą wymowy polegającą na realizacji głosek w sposób niezgodny z ustaloną przez zwyczaj normą społeczną to mówimy, że jest to dyslalia. Dyslalia może być jednoraka (zaburzona jest jedna głoska), wieloraka (zaburzonych jest kilka lub kilkanaście głosek) i całkowita (bełkot - wymowa niezrozumiała dla otoczenia). Dyslalia może być także prosta (w realizacji głoski zanika jedna cecha, np. dźwięczność) lub złożona (zanik kilku cech równocześnie, np. dźwięczność i miękkość).

W obrębie dyslalii wyróżniamy:

- Sygmatyzm - czyli nieprawidłową realizację głosek dentalizowanych (Ś, Ź, Ć, DŹ, S, Z, C, DZ, SZ, Ź, CZ, DŹ)
- Rotacyzm - czyli nieprawidłową realizację głoski R
- Kappacyzm - czyli nieprawidłową realizację głoski K
- Gammacyzm - czyli nieprawidłową realizację głoski G
- Lambdacyzm - czyli nieprawidłową wymowę głoski L
- Betacyzm - czyli nieprawidłową realizację głoski B
- Mowa bezdźwięczna - czyli wymawianie głosek dźwięcznych jak ich bezdźwięczne odpowiedniki
- Rynolalia - (nosowanie)
- Palatolalia
- Inne odchylenia od normalnej artykulacji

SYGMATYZM

To nieprawidłowa realizacja głosek dentalizowanych wszystkich trzech szeregów:

I - ciszącego, tj. ś ź ć dź

II - syczącego tj. s z c dz;

III - szumiącego tj. sz ż cz dż.

Określenie dentalizowane oznacza, że głoski te są realizowane ze znacznym zbliżeniem górnych i dolnych zębów. Wyróżnia się wiele rodzajów sygmatyzmu właściwego. Z punktu widzenia przebiegu korekty logopedycznej ważne jest jedynie zróżnicowanie między sygmatyzmem międzyzębowym a sygmatyzmem bocznym. Istotne jest też to, czy dziecko deformuje tylko jeden lub dwa, czy wszystkie trzy szeregi głosek dentalizowanych, a także, czy nieprawidłowo wymawia jedną, czy wszystkie głoski danego szeregu.

Szereg ciszący

Głoski ś ź ć dź pojawiają się jako pierwsze ze wszystkich dentalizowanych w mowie dziecka. Cechuje je zatem najmniejsza liczba zniekształceń. Często są one zamieniane na ich twarde odpowiedniki: s z c dz oraz są wymawiane bocznie, międzyzębowo, albo jako dźwięki pośrednie między twardymi a miękkimi.

Szereg syczący

Najczęściej spotyka się międzyzębową i boczną realizację głosek s z c dz. Natomiast w przypadku parasygmatyzmu najpowszechniejsza jest zamiana tych głosek na: ś ź ć dź albo na dźwięki pośrednie pomiędzy twardymi a miękkimi.

Szereg szumiący

W praktyce głoski sz ż cz dż najczęściej są zamieniane na ich łatwiejsze odpowiedniki z pozostałych dwóch szeregów, realizowane prawidłowo bądź deformowane (np. sz jest zastępowane przez s przedniojęzykowo - zębowe, ewentualnie przez s realizowane międzyzębowo bądź bocznie; może też być zastępowane przez ś prawidłowo realizowane, przez ś międzyzębowe lub boczne). Przyczyn sygmatyzmu jest wiele, niektóre z nich to:

- nieprawidłowa budowa narządów artykulacyjnych (głównie języka - zbyt duży, krótkie wędzidełko podjęzykowe, zniekształcenia zgryzu, anomalie zębowe - wymiana zębów, rozszczep podniebienia);

- niska sprawność narządów artykulacyjnych;
- upośledzenie słuchu w zakresie tonów wysokich (trudności w różnicowaniu głosek);
- niedrożność nosa, oddychanie ustami i wysuwanie języka między zęby;
- naśladowanie nieprawidłowych wzorców wadliwych artykulacji, które przechodzą w nawyk.

ROTACYZM

Rotacyzm to zaburzenie artykulacji polegające na nieprawidłowej realizacji głoski r. Głoska ta może być przez dziecko deformowana (rotacyzm właściwy), zamieniana na inną głoskę (pararotacyzm) lub opuszczana (mogirotacyzm). Ponieważ jest to jedna z ostatnich głosek pojawiających się w toku rozwoju mowy dziecka, cechuje ją największa liczba zniekształceń. Dość często zdarza się, że przyczyną rotacyzmu właściwego u małych dzieci (do 5 roku życia) jest nieprawidłowa postawa najbliższego otoczenia, które nie akceptuje faktu substytuowania lub opuszczania głoski r. W takiej sytuacji dzieci, u których brak jeszcze gotowości aparatu artykulacyjnego do wymawiania r prawidłowego, czyli dźwiękowego, poszukują artykulacji zastępczych, łatwiejszych dla nich do zrealizowania. Zdarza się również, że dziecko 6 - letnie wymawiające wszystkie głoski prawidłowo substytuuje głoskę r głoską l (właściwie realizowaną), przy czym prawidłowo się rozwija, ma dobry słuch i w pełni sprawny aparat artykulacyjny. Dane te świadczą o tym, że brak r jest zjawiskiem rozwojowym, tzn. wynika jedynie z indywidualnego tempa i rytmu rozwoju dziecka.

Niektóre przyczyny rotacyzmu:

- zbyt niska sprawność ruchowa języka, zwłaszcza jego czubka
- nieprawidłowości budowy anatomicznej języka, np. krótkie wędzidełko
- upośledzenie słuchu
- opóźniony rozwój motoryczny
- wadliwy wzór wymowy osób z otoczenia

MOWA BEZDŹWIĘCZNA

Wada ta objawia się brakiem realizacji spółgłosek dźwięcznych i zastępowaniem ich odpowiednimi bezdźwięcznymi, np. b mówione jest jak p, a ż jak sz (słowo żaba w tym zaburzeniu będzie brzmiało jak szapa). Nieprawidłowość ta dotyczy 13 głosek: b, bi, d, z, ź, ż, dz, dź, dż, w, wi, g i gi. Mowa bezdźwięczna znajduje również odzwierciedlenie w piśmie w postaci trudnych do eliminowania błędów. Niektóre przyczyny mowy bezdźwięcznej:

- zaburzenia słuchu mownego (fonemowego)
- upośledzenie słuchu (niedosłuch)
- brak koordynacji między aparatem fonacyjnym i artykulacyjnym

Bibliografia:

1. Balejko A. Pomagam dziecku w mówieniu, czytaniu i pisaniu, Białystok 1996
2. Balejko A. Uczymy się ojczystej mowy, Białystok 1994
3. Balejko A. Jak usuwać wady mowy, Białystok 1993
4. Brejnak W. Kocham i wychowuję, Warszawa 1992
5. Chmielewska E. Zabawy logopedyczne i nie tylko, Kielecka Oficyna Wydawnicza 1966
6. Demel G. Elementy logopedii, Warszawa 1979
7. Demel G. Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola, Warszawa 1994
8. Kaczmarek L. Nasze dziecko uczy się mowy, Wydawnictwo Lubelskie 1988
9. Rodak H. Uczymy się poprawnie mówić, W S i P , Warszawa 1999
10. Skorek E. M. Z logopedią na ty, Podręczny słownik logopedyczny, Kraków 2000
11. Spałek E., Piechowicz - Kułakowska C. Jak pomóc dziecku z wadą wymowy, Kraków 1996
12. Styczek L. Logopedia, PWN, Warszawa 1979
13. Tarkowski Z. Jąkanie wczesnodziecięce, W S i P, Warszawa 1992